

чи дозволяє право зберегти цілісність соціуму, його солідарність, наскільки ефективно воно нейтралізує відцентрові тенденції й улагоджує виникаючі конфлікти. Тут доречно навести слова Норбера Рулана, що оцінює право як один з інструментів, "які винаходить кожне суспільство, щоб спробувати вирішити свої конфлікти" [9, с.301] - у цьому сенсі право дійсно є інтегруючим, стабілізуючим і заспокійливим фактором.

Крім цього, немаловажним показником ефективності права в загально соціальному плані є його здатність адекватно відбивати тенденції розвитку суспільства, прогнозувати як позитивні соціальні процеси так і можливі відхилення, вчасно реагувати на зміни, що відбуваються, і коректувати їх у бажаному напрямку.

Ефективність права для конкретної фізичної або юридичної особи проявляється в тому, що воно пропонує професійно розроблені й апробовані на практиці моделі поведінки в тій або іншій юридично значущій ситуації, які дозволяють гарантовано, з економією часу і коштів досягти бажаного результату (реалізувати суб'єктивне право, відновити порушений інтерес, відшкодувати заподіяні збитки, попередити небажані наслідки). Завдяки системі юридичних гарантій, що обмежують втручання владних структур у діяльність суб'єктів права, закріплюють перелік процесуально забезпечених можливостей, передбачають механізми захисту прав і законних інтересів фізичних і юридичних осіб, досягається стан реальної захищеності особистості.

Охарактеризовані вище три аспекти цінності права, на наш погляд, підкреслюють об'єктивну обумовленість існуючих концепцій праворозуміння. В основу ідеологічної (моральної) концепції покладені уявлення про право як про міру соціальної справедливості. Сила права, як

основний аспект його цінності, чітко проглядається в нормативній, а ефективність права - у соціологічній концепції. Таким чином, кожна з існуючих концепцій праворозуміння акцентує увагу на одній стороні права, нехтуючи двома іншими. Ці міркування дозволяють дійти висновку про необхідність комплексного, інтегративного підходу до визначення сутності права, оскільки тільки взяті в єдності справедливість, сила й ефективність права достатньо повно відображають його цінність.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гредескул Н.А. Общая теория права. -СПб.: Типо-Литография И. Трофимова, 1909. -317 с.
2. Нерсесянц В.С. Философия права. -М.: Издат. группа ИНФРА М-НОРМА, 1997. -652 с.
3. Алексеев С.С. Теория права. -М.: Изд-во БЕК, 1994. -224 с.
4. Соловьев В.С. Оправдание добра: Нравственная философия. -М.: Республика, 1996. -479 с.
5. Соловьев Э.Ю. Правовой нигилизм и гуманистический смысл права // Квинтэссенция: Философский альманах. -М.: Политиздат, 1990. -С.162- 235.
6. Козловський А.А. Право як догма і право як ідея // Наук. вісник Чернівецького ун-ту. -1996. -Вип.4-5: Правознавство. -С.89-100.
7. Луман Никлас. Власть. -М.: Праксис, 2001. -256 с.
8. Кудрявцев В.Н., Казимирчук В.П. Современная социология права. -М.: Юристъ, 1995. -297 с.
9. Норбер Рулан. Юридическая антропология. -М.: Изд-во НОРМА, 2000. -310 с.

Надійшла до редколегії 08.10.2004

ВОЛОШЕНЮК А.В. ЦЕННОСТЬ ПРАВА

Рассматриваются справедливость, сила и эффективность как черты права.

VOLOSHENYUK A.V. VALUE OF LAW

Validity, power and efficiency as features of the law are considered.

В.П. ГРОБОВА

Національний університет внутрішніх справ

УДК 340.134(430)

ОСОБЛИВОСТІ ЗАКОНОДАВЧОГО ПРОЦЕСУ В ФРН

Виконаний аналіз законодавчої діяльності ФРН.

Аналіз теоретичних та правових джерел свідчить, що законодавство ФРН охоплює: а) закони у формальному

значенні, тобто правові акти, прийняті Бундестагом або парламентами земель; б) закони у матеріальному значенні

цього слова, тобто найважливіші правові приписи загального характеру, у тому числі і правові акти, які в українській юридичній науці визначаються як підзаконні. За суб'єктами законодавство ФРН охоплює: а) міжнародне право (ст.25 Основного закону [1]), нормативно-правові акти Європейського Союзу; б) нормативно-правові акти Федерації; в) нормативно-правові акти земель; г) нормативно-правові акти, що приймаються іншими суб'єктами права.

Серед законів у формальному значенні виділяються Основний закон, конституційні закони та закони. Помітною ознакою закону у формальному значенні у німецькому праві є позначення "Gesetz" та видання його органом законодавчої влади з використанням визначених законодавством процедур.

За характером кодифікації серед законів виділяються: Основний закон ФРН – Конституція; закони у вигляді кодексів або укладень; закони, які не є кодексами, але охоплюють порівняльно широку сферу суспільних відносин; закони, які регламентують досить вузьку групу відносин, окремі об'єкти [2, с.55]. Кодекси, або, як їх іноді називають, Укладення (Gesetzbuch), забезпечують повне та якомога позбавлене прогалин регулювання окремої галузі суспільних відносин. Закони можуть бути додатковими у відношенні до основних, наприклад, до Цивільного кодексу - закони "Про акціонерні товариства", "Про товариства з обмеженою відповідальністю", "Про векселі та чеки" та інші.

За вертикаллю законодавство ФРН розмежується так: а) федеральне; б) земельне; в) загальнообов'язкові приписи об'єктів публічного права, виданих ними в межах своєї компетенції. Стосовно останнього виду нормативно-правових актів можна провести паралель із правовими актами органів місцевого самоврядування в Україні.

Категорія законів лише в матеріальному значенні, згідно з правовою доктриною ФРН, охоплює нормативно-правові акти, які містять у собі правила обов'язкового характеру, що поширюються на невизначене коло осіб. До них належать Rahmengesetzgebung – рамкові приписи (ст.75 Конституції ФРН); Rechtsverordnungen – правові розпорядження (ст.80 Конституції ФРН) та Satzungen – статуты, право на видання яких є важливим елементом самоврядування.

Правові розпорядження (постанови, накази тощо) видаються органами виконавчої влади, тобто федеральним та земельними урядами, міністерствами. За процедурою затвердження вони відрізняються від законів лише формально, за змістом – від правозастосовчих актів. Правовим піддруктям видання цих нормативних актів є ст.80 Основного закону, ч.1 якої визначає: "Законом можуть бути уповноважені видавати розпорядження Федеральний уряд, федеральні міністри або уряди земель" [1]. Обсяг такого уповноваження має бути чітко визначеним та у необхідних випадках включати вказівку щодо права його передавання іншим установам.

Німецький правознавець Хартмут Бауер пише, що ст.80 Основного закону поширюється лише на прийняття правових розпоряджень, але їх дефініція в Конституції текстуально не визначена [3, с.1534]. На нашу думку, саме

це детермінує спори щодо значення різних нормативно-правових актів та необхідності спеціальної правомочності для їх видання.

Проблема диференціації законів у формальному та матеріальному значенні ускладнюється застосуванням різноманітних найменувань. Зокрема, у зібранні законів Шонфельдера зустрічаються терміни: Ordnung (Insolvenzordnung), Verordnung (Hausratverordnung). У текстах земельних нормативно-правових актів різноманітність їх найменувань може бути ще ширшою [2, с.56].

У німецькій правовій науці існує поняття правових ліній – Richtlinien, які на відміну від рамочних законів відносяться до адміністративних нормативних актів і видаються з метою проведення в життя законів та постанов. Адресатами Richtlinien є в основному установи, які реалізують ту чи іншу групу законів. Правові лінії пов'язують діяльність посадових осіб, пояснюючи нормативні акти більш високого рангу, проте не зобов'язують будь до чого громадян. Прикладами даного виду нормативних актів є чисельні правові лінії до податкового законодавства, складання публічних договорів та інші.

Вступ Німеччини у Європейське Співтовариство, а згодом – у Європейський Союз обумовив ситуацію, коли право останнього набуває все більшої важливості. У німецьких юридичних джерелах розрізняють "первинне" та "вторинне" право Європейського Співтовариства (Союзу). До першого відносяться договори, які утворили Співтовариство (Союз), до другого – правові приписи, які видаються органами Європейського Союзу відповідно до його компетенції, визначеної договором. "Вторинне" право сьогодні є предметом численних дискусій між німецькими юристами [4, с.530; 5, с.24 та ін.].

У праві Європейського Союзу виділяють: 1) розпорядження або регламенти (Verordnungen); 2) рамкові приписи або директиви (Richtlinien), які визначаються як обов'язкові правові акти – формальні закони за групами випадків; 3) рішення (Entscheidungen). Перші звернені до громадян, тобто до адресатів, що їх безпосередньо використовують, розглядаються як частина національного права та мають, таким чином, безпосередню, пряму дію. Вважається, що в Німеччині 80 % усіх законодавчих актів останніх десятиріч у галузі господарчого права так чи інакше обумовлені розвитком Європейського Союзу [2, с.57].

Рамкові приписи або директиви звернені до держав та являють собою рамкове законодавство, яке потребує імплементації. На підрунті правових рамкових приписів неодноразово вносилися зміни у Торгівельний кодекс Німеччини та у низку статей Цивільного кодексу. Рамкове законодавство часто використовується і під час тлумачення національного, при цьому національні суди мають право перевіряти, чи є законодавство Європейського Союзу рівним для усіх зацікавлених країн та чи застосовується воно однаково, не створюючи будь-кому переваг.

Кожен із державних органів ФРН вирішує різноманітні завдання: законодавча функція поєднується з управлінською; самі ці функції здійснюються різними способами та в різних формах. Дослідження законодавчої функції (Die Gesetzgebung), на думку німецького правознавця Е. Штайна, потребує з'ясування поняття і функцій закону,

обсягу законодавчої функції, розмежування компетенції між Федерацією та землями, процедури прийняття федеральних законів [6, с. 120].

Проблема визначення обсягу законодавчої функції виникає у зв'язку з тим, що закони в ФРН диференціюються на формальні та матеріальні, а також обумовлена участю багатьох суб'єктів у створенні нормативно правової бази. Необхідно погодитись з Е. Штайном, що надмірно деталізоване та не виправдано надлишкове законодавче регулювання призводить до перевантаження парламенту та негативно впливає на якість самих законів [6, с. 121]. Звідси він робить висновок, що законодавча функція за обсягом не зводиться до прийняття законів у формальному значенні органами законодавчої влади. Вона ширша, і це легально коригує традиційний погляд на поділ влади. Це підтверджується зверненням до характеристики законів у формальному та матеріальному значенні. Так, закони у формальному значенні охоплюють: а) нормативні закони, тобто видані як закони правові приписи, в яких містяться загальні правила, що діють протягом певного терміну; б) закони-заходи, в яких містяться рішення, наприклад, про складання, ратифікації міжнародних договорів, про уповноваження уряду до видання того чи іншого кредиту (ст. 115 Конституції ФРН); в) індивідуальні, або разові закони, дія яких розповсюджується на конкретних осіб або конкретні обставини. Усі ці види законів не повинні суперечити Конституції та порушувати принцип поділу влади. Найбільш показовим прикладом закону в формальному, але не в матеріальному значенні, як пише Е. Штейн, є державний бюджет (ст. 110 II Основного закону) [6, с. 120].

Вихідним для розуміння сутності розмежування законодавчої компетенції Федерації та земель є принцип, сформульований у ст. 70 Конституції ФРН: землі компетентні приймати закони, оскільки Основний закон не передає ці повноваження Федерації. У галузі законодавчої діяльності виділяють: виключну компетенцію федерального законодавця, конкуруючу компетенцію Федерації й земель; компетенцію з прийняття основ федерального законодавства; виключну компетенцію земель.

У випадку виключної компетенції федерального законодавця закони приймаються лише на рівні Федерації. Однак федеральний законодавець має право делегувати законотворчі повноваження за предметом своєї виключної компетенції землям, однак такі випадки є поодинокими. Частіше федеральний законодавець уповноважує уряди земель на видання підзаконних актів з певних питань. Такі урядові постанови, хоч і основані на федеральному законі, є нормативно-правовими актами земель. До виняткової компетенції Федерації, згідно зі ст. 73 Основного закону, належать, наприклад, питання зовнішніх відносин, оборона, громадянство Федерації, відносини з приводу свободи пересування, паспортизація, еміграція та імміграція, видворення з країни або видача злочинців іноземним державам, фінансове та валютне регулювання, грошова емісія, встановлення точного часу, федеральний залізничний та повітряний транспорт, інформація та зв'язок, федеральна державна служба, охорона промислової власності, авторське, патентне та видавниче право, митне регулювання, співробітництво Федерації та земель у галузі кримінальної

поліції, міжнародна боротьба зі злочинністю, статистика для цілей Федерації.

У галузі конкуруючої компетенції землі можуть приймати законодавчі акти доти й стільки, поки й оскільки Федерація не використовує свої законодавчі повноваження. Ці повноваження використовуються Федерацією в галузі конкуруючої компетенції, якщо існує чи виникає потреба в урегулюванні на рівні федерального законодавства. До галузі конкуруючої компетенції належать, наприклад, цивільне, кримінальне право, виконання покарань, судоустрій, адвокатура, нотаріат, акти громадського стану, регулювання відносин з приводу права на об'єднання та свободу зборів, з приводу перебування в країні та висилки іноземців, господарче право, податкове право, законодавство в галузі використання атомної енергії, охорона праці, соціальне страхування тощо (ст. 74 Конституції ФРН).

Як свідчать німецькі фахівці в галузі державного права, федеральний законодавець приділяв стільки уваги господарчому праву, що вже врегулював в цій галузі все, що можливо. Теж саме стосується податкового законодавства [7, с. 11]. Отже, коли йдеться про конкуруючу компетенцію в законодавстві, то не зовсім точним буде говорити про "сумісне ведення" Федерації та земель. Відносини тут регулюються законодавством земель лише настільки, наскільки вони не врегульовані федеральним законодавством. А федеральний законодавець, якщо вважатиме за потрібне, може удатися до виняткового регулювання. Вважається, що він керується під час цього таким розумінням: законодавче регулювання на рівні окремих земель є недостатньо ефективним; законодавство одних земель порушує законодавство інших земель або інтереси Федерації, руйнує єдиний правовий або економічний простір. Цікавим є той факт, що рішення федеральної влади щодо необхідності використовувати саме федеральне законодавство не підлягають контролю з боку Федерального Конституційного Суду. Згідно зі ст. 93 Конституції ФРН Конституційний Суд має повноваження лише перевірити, чи не зловживає федеральний законодавець своїми повноваженнями, але, як свідчать німецькі фахівці в галузі конституційного права, довести наявність таких зловживань неможливо [7, с. 12]. Та завдяки існуванню в механізмі державного устрою Бундесрату витискування федеральним конкуруючим законодавством законодавства земель може здійснюватися лише за згодою останніх, оскільки рішення щодо використання федерального законодавства не може бути прийнятим, минаючи Бундесрат, в якому представлені всі землі.

Крім того, законодавча компетенція Федерації розширюється за рахунок так званої "придбаної компетенції". Йдеться про регулювання відносин, що хоч і не входять у галузь конкуруючої компетенції, проте безпосередньо пов'язані з нею. Так, якщо федеральне законодавство поширюється на організацію і регулювання роботи залізничного транспорту, то Федерація може поширити свою законодавчу компетенцію також і на діяльність залізничної поліції, хоча за загальним правилом поліцейське законодавство відноситься до компетенції земель. Те ж саме стосується і до військової поліції. Однак компетенцію, що виникає "через безпосередній зв'язок відносин", не слід змішувати з компетенцією, що виникає "через природу

речей". Наприклад: хоча у Федеральній Конституції нічого не сказано про національний гімн, проте через природу речей саме федеральні органи регулюють усі відносини, що виникають у цьому питанні.

Федерація має право приймати основи законодавства, що регулюють правове положення посадових осіб державних службовців в органах земель, муніципалітетах і інших органах місцевого самоврядування, а також установлювати загальні принципи організації і функціонування вищої школи, преси і кінематографії, мисливського господарства й охорони природи, землевпорядження і водокористування, служби реєстрації й інформації. Землям же надане право конкретизації основ законодавства. Але фактично основи настільки повно і докладно регулюють зазначені відносини, що будь-яка конкретизація є нецільною.

Регулювання усіх правовідносин, що не стосуються виняткової компетенції Федерації, конкуруючої компетенції і основ законодавства, належить винятковій законодавчій компетенції земель. У віданні земель насамперед знаходяться: конституційне законодавство й адміністративний устрій земель, функціонування шкіл, культура, засоби масової інформації, у тому числі преса і кінематографія, якщо федеральні основи законодавства в цих галузях не прийняті, а також деякі аспекти соціальної сфери і законодавство про місцеве самоврядування. Оскільки останнє перебуває у віданні земель, то в різних землях ФРН склалися різні системи місцевого самоврядування.

Якщо зіставити в кількісному відношенні федеральне і земельне законодавство, то з'ясується, що на долю законодавства земель приходить лише одна десята частина всіх законів, що діють у ФРН. Таким чином, Федерація в інтересах однакового регулювання суспільних відносин одержала перевагу в галузі законодавства. У літературі такий феномен описується по-різному. Так, відомий професор державного права, у минулому суддя Федерального Конституційного Суду Конрад Хессе у своїх роботах увів відоме нині поняття "унітарна федеративна держава", підкресливши тим самим участь земель через Бундесрат у федеральному законодавчому процесі. Оскільки, з одного боку, компетенція земельних парламентів звузилася за рахунок конституційного розширення компетенції федерального законодавця і значної активності останнього в галузі конкуруючої компетенції, а з іншого - земельні уряди як і раніше, впливають на федеральне законодавство через Бундесрат, то стали говорити навіть про "урядову федеративну державу" [2, с.94].

Як зазначають німецькі правознавці, Федерація вже майже цілком вичерпала свої законодавчі повноваження, передбачені Основним законом. Більш того, у Конституцію було внесено кілька змін, відповідно до яких колишні законодавчі повноваження земель були віднесені до повноважень Федерації. Усе це свідчить про зростаючу потребу однакового регулювання суспільних відносин на всій території ФРН. Тенденція до ідентичності правового положення громадян країни призводить до того, що однаково для всіх земель регулювання досягається - у тій мірі, в якій це взагалі можливо - навіть у тих сферах, що відносяться до виняткової законодавчої компетенції земель. Коли умови життя громадян значною мірою залежать від

державного регулювання, то, природно, громадяни, що живуть, наприклад, у Гейдельберзі, хочуть, щоб їхнє становище було щонайменше не гірше, ніж у тих, хто живе у Франкфурті чи Гамбурзі. До того ж однакове регулювання сприяє ефективності процесу державного управління, оскільки суспільство як керована система перетворюється у відносно єдиний простір, у якому кордони між землями не відіграють істотної ролі. Тому під час вирішення багатьох завдань державного управління землі співробітничать таким чином, щоб виробляти загальні для усіх варіанти зразкового регулювання суспільних відносин. Розроблені в рамках такого співробітництва проекти вносяться урядами земель у їх парламенти і набувають силу законів. Останні або взагалі не відрізняються від зразкових положень, або мають мінімальні відмінності. Так, земельні закони про печатки і закони, що регулюють будівництво, відповідають загальним зразковим положенням, отже в цих сферах регулювання у всіх землях діє більш-менш ідентичне законодавство. Те ж саме стосується і поліцейського права, норми якого майже у всіх землях майже не мають розбіжностей. Порядок діловодства, що відноситься до ведення адміністративних органів, у землях такий саме, як і порядок діловодства, установлений для федеральних органів. Відповідні закони земель просто відсилають до федерального закону про адміністративне діловодство. Обговорюється можливість уведення аналогічного порядку регулювання і стосовно до відповідальності за шкоду, завдану державними органами і посадовими особами.

Законодавчі процедури (Gesetzgebungsverfahren), визначені ст.76-78 Конституції ФРН, розрізняються в залежності від суб'єкта їх застосування. Вони залежать від характеру законів, що приймаються, а саме від того, чи є даний закон таким, що змінює Конституцію (конституційним), чи простим. Прості закони поділяються на такі, що вимагають, і такі, що не вимагають після прийняття Бундестагом згоди Бундесрату.

Аналіз законодавчого процесу в ФРН дозволяє виділити стадії законодавчої ініціативи; прийняття законів; оформлення та підписання законів; опублікування законів.

Законодавча діяльність ФРН свідчить, що самі по собі процедури прийняття законів, навіть за умов детальної регламентації, ще не забезпечують якості чинного законодавства. Тому в ФРН приділяється особлива увага науково-методичному забезпеченню законодавчого процесу. Суттєву роль в останньому відіграють як теорія законодавчого процесу в цілому, так і окремі правові дисципліни. В юридичній літературі тривають дискусії щодо розробки каталогу критеріїв оцінки якості законопроектів, розвитку технології підготовки законопроектів тощо. Пропонуються такі стадії роботи над законопроектом: виявлення проблеми (привід для дії); визначення мети законопроекту; дослідження можливості досягнення мети; пошук та виявлення стратегій досягнення мети; аналіз цільової та ресурсної дії альтернатив; вибір альтернатив; прийняття рішення щодо необхідного втручання; контроль співвідносності з правовим розвитком, розробка моделі норми; аналіз вартості її впровадження; проблеми формулювання, загальна перевірка [2, с.164]. Указані стадії відповіда-

ють юридично-технічному напрямку забезпечення законодавчого процесу.

Другий напрямок обумовлює докладне висвітлення процесу законотворчості. Стан законопроектів та їх рух регулярно висвітлюються у засобах масової інформації та спеціальних правових виданнях. Усі юридичні журнали, у тому числі найбільш авторитетні, повідомляють, хто був ініціатором розробки того чи іншого законопроекту. Видаються протоколи Бундестагу, газета "Парламент" та низка інших, у багатьох виданнях друкуються законопроекти та результати обговорень.

Третій напрямок науково-методичного забезпечення законодавчого процесу в ФРН пов'язаний з поступовим, експериментальним відпрацюванням законодавства. У ФРН існує традиція прийняття законів на певний термін. Так, під час реформи юридичної освіти новий порядок складання іспитів було введено на п'ятирічний строк. Даний порядок себе не виправдав, проте уведення його на чітко визначений термін дозволило не завдати суттєвої шкоди системі вищої юридичної освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Основной закон Федеративной Республики Германия от 23 мая 1949 г. // Федеративная Республика Германия. Конституция и законодательные акты. -М., 1991. - С.25-92.
2. Жалинский А., Рерихт А. Введение в немецкое право. -М., 2001. -767 с.
3. Grundgesetz. Kommentar /Hrsg. H.Drier. -München: C.H.Beck, 1999. -1720 s.
4. Хартли Т.К. Основы права европейского сообщества. -М., 1998. -678 с.
5. Schweitzer H. Europarech.-Frankfurt-am-Main, 1996. - 316 s.
6. Stein E. Staatsrecht. -Tübingen: Mohr Siebeck, 1998. - 246 s.
7. Рудольф В. Проблемы федерализма в Федеративной Республике Германии // Современный немецкий конституционализм. -М., 2000. -58 с.

Надійшла до редколегії 27.06.2004

ГРОБОВА В.П. ОСОБЕННОСТИ ЗАКОНОДАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА В ФРГ
Выполнен анализ законодательной деятельности ФРГ.

GROBOVA V.P. FEATURES of LEGISLATIVE PROCESS IN GERMANY
The analysis of legislative activity of Germany is executed.

УДК 343.37

*Л.М. ДАВЫДЕНКО, докт. юрид. наук, проф.,
М.Л. ДАВЫДЕНКО, канд. юрид. наук*

Национальный университет внутренних дел

НЕЗАКОННОЕ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВО: ПОНЯТИЕ, ОБЩАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА

Дан анализ предпринимательской деятельности с позиций уголовного права.

Экономическая преступность, понимаемая как совокупность различных с позиции уголовного права преступлений, совершаемых в сфере экономики, не имеет строго очерченных границ [1]. Вместе с тем ее структуру образуют криминальные деяния, которые в научных и практических целях на основе общих криминологически значимых признаков могут быть объединены в отдельные группы и подгруппы, выступая при этом однородными объектами криминологических исследований. К их числу относится группа преступлений, получивших название «незаконное предпринимательство».

С позиций Уголовного кодекса Украины в нее входят преступления, предусмотренные ст.202 (нарушение порядка занятия хозяйственной и банковской деятельностью), ст.203 (занятие запрещенными видами хозяйственной деятельности), ст.204 (незаконное изготовление, хранение, сбыт или транспортировка с целью сбыта подакцизных товаров), ст.205 (фиктивное предпринимательство). Основным интегративным признаком данных пре-

ступлений является то, что все они посягают на установленный действующим законодательством порядок занятия предпринимательской деятельностью, который предполагает государственную регистрацию и лицензирование такой деятельности, иные требования к ней с целью защиты экономических интересов государства и общества. Нарушение таких требований делает такое предпринимательство изначально незаконным.

Социальное значение поддержания порядка занятия предпринимательской деятельностью обусловлено тем, что в цивилизованном обществе предпринимательство должно быть не только свободным, основанным на инициативной, самостоятельной деятельности граждан, но и честным, и законным, отвечать моральным и правовым требованиям общества и государства. Порядок предпринимательской деятельности, устанавливаемый действующим в Украине законодательством, поддерживается государством под страхом уголовного наказания, свидетельством чему является вышеназванные и другие нормы